

Pathology of Teacher-research Program in Iranian Education

Yahya Safikhani^{1*}, Hossein Abbasian², Hamid Arasteh³, Bijan Abdollahi⁴

1. *Ph.D Student in Educational Management, Instructor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran*
2. *Assistant Professor, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran*
3. *Professor, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran*
4. *Associate Professor, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran*

(Received: August 19, 2020; Accepted: September 15, 2020)

Abstract

The main purpose of this study is to identify the factors that promote and inhibit the teacher-researcher program. For this purpose, a qualitative research method of phenomenology was used. The statistical population included top researchers, experts and thinkers in the field of research. Purposeful sampling was used in the selection of participants and an inductive approach was used in the analysis of interviews. Based on the analysis of qualitative data obtained from the interviews and coding and analyzing the content of the interview text and their compliance with the theoretical foundations, the factors affecting the implementation of the teacher-researcher program in Yfactors, including professionalism of the educational leader, Individual professionalism, evaluation and judging of research action reports, professional development courses, organizational dynamics, and organizational support, and 86 indicators were identified. All identified factors are both promotional and inhibitory. If they are noticed and strengthened, they become the driving factors, and if they are neglected and neglected, they become the deterrents. The attention of education officials in the ministry, general administrations, districts and principals and school principals can help eliminate barriers and strengthen the driving factors in the successful implementation of the teacher-researcher program.

Keywords: Action research, Education, Research, Teacher-researcher.

* **Corresponding Author, Email:** Y883Safikhani@yahoo.com

آسیب‌شناسی برنامه معلم پژوهنده در آموزش و پرورش ایران

یحیی صفی‌خانی^{۱*}، حسین عباسیان^۲، حمید آراسته^۳، بیژن عبدالهی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، مربی گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

۲. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳. استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۴. دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۲۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۲۵)

چکیده

هدف اصلی پژوهش شناسایی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده برنامه معلم پژوهنده است. به این منظور، روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارنگاری استفاده شد. جامعه آماری شامل پژوهشگران برتر، کارشناسان و صاحب‌نظران در حوزه پژوهش مورد نظر بود. از نمونه‌گیری هدفمند در انتخاب مشارکت‌کنندگان و رویکرد استقرایی در تحلیل مصاحبه‌ها استفاده شد. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها و کدگذاری و تحلیل محتوای متن مصاحبه و مطابقت آن‌ها با مبانی نظری، عوامل مؤثر بر اجرای برنامه معلم پژوهنده در قالب ۷ عامل، شامل حرفه‌ای‌گرایی رهبر آموزشی، سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی، حرفه‌ای‌گرایی فردی، ارزیابی و داوری گزارش‌های اقدام‌پژوهی، دوره‌های بالندگی حرفه‌ای، پویایی سازمانی، و حمایت سازمانی، و ۸۶ نشانگر شناسایی شد. همه عوامل شناسایی شده هم پیش‌برنده و هم بازدارنده هستند. در صورت توجه و تقویت آن‌ها، به عوامل پیش‌برنده تبدیل می‌شوند و در صورت بی‌توجهی و غفلت از آن‌ها به عوامل بازدارنده تبدیل می‌شوند. توجه مسئولان و متولیان آموزش و پرورش در وزارتخانه، ادارات کل، مناطق و نواحی و مدیران مدارس می‌تواند به رفع عوامل بازدارنده و تقویت عوامل پیش‌برنده در اجرای موفق برنامه معلم پژوهنده کمک کند.

واژگان کلیدی: اقدام‌پژوهی، آموزش و پرورش، پژوهش، معلم پژوهنده.

* نویسنده مسئول، رایانامه: Y883Safikhani@yahoo.com

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری با عنوان «شناسایی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده اجرای برنامه معلم پژوهنده و

اعتبارسنجی آن» مورد حمایت دانشگاه فرهنگیان است.

مقدمه

امروزه بیشتر محققان بیش از هر زمان دیگری بر اهمیت استفاده از تحقیقات عملی در آموزش و پرورش برای خدمت به دانش‌آموزان و معلمان تأکید می‌کنند. از یک طرف، اقدام‌پژوهی می‌تواند از طریق پیشنهاد راه‌حل‌های عملی برای مشکلات متنوع در کلاس درس، در دستیابی به توسعه پایدار کمک کند. از طرف دیگر، به معلمان در شغل خود کمک می‌کند، زیرا باعث افزایش آگاهی آن‌ها می‌شود و آن‌ها را به همکاری، انعطاف‌پذیری، عمل‌گرایی، سازگاری، اعتماد به نفس و آگاهی بیشتر درباره موضوعات مرتبط با آموزش و آموزش می‌آموزد، بنابراین، استفاده از تحقیقات عملی در آموزش، معلمان را توانمند می‌کند و به آن‌ها فرصتی می‌دهد تا مهارت‌های مختلفی را برای ارتقای حرفه‌ای خود ایجاد کنند، در حالی که به طور مؤثری، بر برخی چالش‌های کلاس واقعی برای دستیابی به اهداف عملی پیش‌بینی شده غلبه می‌کند. بنابراین، معلمان می‌توانند در محیطی با کنترل متغیرها راحت کار کنند (دی‌جیهد^۱، ۲۰۲۰، ص ۶). پژوهش، فرایند کسب و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به منظور حل مسائل و مشکلاتی است که در یک حوزه یا سازمان با آن مواجهیم (کوهن، مانین و موریسون^۲، ۲۰۰۷). هدف اصلی از پژوهش در سازمان‌ها، بهبود کیفیت، کمک به تصمیم‌گیری مناسب، افزایش بهره‌وری، کارایی سازمانی و اتخاذ راهبردهای مناسب است (حسن‌زاده، ۱۳۸۳). یکی از سازمان‌های بااهمیت از لحاظ گستردگی، نوع کارکردها و تأثیرگذاری، آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش به دلیل اینکه با انسان سروکار دارد، از مهم‌ترین حوزه‌هایی است که پژوهش در آن لازم است. به دلیل پیچیده‌بودن مسائل مربوط به اندیشه انسان، پژوهش در این زمینه، دارای پیچیدگی‌هایی خاص بوده، دقت زیادی را می‌طلبد. از این رو، به منظور ارتقای کیفیت تعلیم و تربیت و اثربخشی آموزشی، باید مهارت‌ها و توانمندی‌های لازم در معلمان تقویت شوند و لازمه این امر، مجهز کردن معلمان به بینش علمی و انجام پژوهش است، تا

1. Djihed

2. Cohen, Manion & Morrison

از این رهگذر، به تولید اندیشه اهتمام ورزیده و از این اندیشه در راستای بهبود وضع کلاس درس و مدرسه استفاده لازم را به عمل آورند. آموزش و پرورش، پژوهش ویژه خود را می‌طلبد که محور اساسی آن باید تغییر و تحول در کلاس درس و جریان یاددهی - یادگیری باشد. در این میان، معلمان، نقش اساسی را در این نوع از پژوهش ایفا می‌کنند (قاسمی پویا، ۱۳۹۲). این پژوهش ویژه، اقدام‌پژوهی^۱ نام دارد که زمینه آن به اوایل کار جان دیویس^۲ (۱۹۲۰) و کرت لوین^۳ (۱۹۴۰) برمی‌گردد (نامداری پژمان، قنبری و محمودی، ۱۳۹۲). اقدام‌پژوهی نوعی پژوهش است که توسط خود افراد درگیر در یک مسئله و برای حل یا کاهش آن انجام می‌گیرد. در این نوع پژوهش، پژوهشگران تلاش می‌کنند وضعیت نامطلوب یا نامعین را به وضعیت مطلوب یا معین تغییر دهند. هدف از این کار، بهسازی امور و اثربخش کردن آن است. در اقدام‌پژوهی، موضوعات پژوهش ملموس و عینی و مربوط به فعالیت‌های روزمره کاری است. در این نوع پژوهش، مثل پژوهش‌های صوری دانشگاهی، هدف پی‌بردن به روابط پدیده‌ها و به اصطلاح متغیرها نیست، بلکه بررسی مسائل و مشکلاتی است که فرد در محیط کار و در حیطه شغل خود با آن‌ها درگیر است و می‌خواهد از راه پژوهش، آن را حل یا حداقل، مشکلات را کاهش دهند (اسلامی تنها و کرم‌الهی، ۱۳۹۷، ص ۱۳).

پژوهش عملی تأکید می‌کند «معلمان، محققانی هستند»، که باورهای خودپنداره بزرگ‌ترین مانع برای توسعه شخصی معلمان است. معلمان فرصتی برای مشارکت در پژوهش‌های عملی ندارند، پژوهش‌های عملی کار متخصصان و محققان در بخش آموزش است، پژوهش عملی درس دشواری است، معلمانی که در پژوهش‌های عملی شرکت می‌کنند، بر آموزش عادی تأثیر می‌گذارند، معلم‌ها مهارت کافی برای انجام پژوهش علمی جهت تعیین کمیت یا کیفیت را ندارند، پژوهش‌های عملی که باید به عنوان یک گزارش پژوهش با حجم بالا نوشته شود، به عنوان یک پروژه بزرگ، اتلاف وقت است، همه اینها دلیلی برای مقاومت در برابر انجام پژوهش‌های عملی

1. Action Research
2. John Davis
3. Kurt Lewin

توسط معلم‌ها است (ونگ^۱، ۲۰۱۹). در اقدام‌پژوهی، معمولاً خود معلم پژوهشگر است و نقش اصلی پژوهش به عهده‌ی او می‌باشد. در این حالت او هم معلم است و هم محقق، چه به این وسیله معلم به عنوان مجری اصلی طرح تحقیق اقدام‌پژوهی، می‌تواند مسئله ملموسی را که با آن مواجه است، حل کند، یا بهبود امور را میسر کند (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۹۱، ص ۸۵). به منظور کاربست فرایند اقدام‌پژوهی توسط معلمان در کلاس درس، مواردی مانند پیشرفت شغلی، هدفمندی شغل، روابط سازمانی مثبت، خودپذیری حرفه‌ای، خودمختاری و استقلال حرفه‌ای و تسلط بر محیط حرفه‌ای باید به طور جد، واکاوی و بازنگری شود تا از این رهگذر مفعول‌ماندن رویکرد مؤثر اقدام‌پژوهی در التیام‌بخشیدن به مسائل و معضلات آموزشی و تحصیلی دانش‌آموزان اصلاح شود (امیری فرح‌آبادی، ۱۳۹۸، ص ۱۱).

اقدام‌پژوهی، معلمان را تشویق می‌کند که به یادگیرندگان مستمر در کلاس‌های درس و مدارس تبدیل شوند (میلز^۲، ۲۰۱۴)، این فرایند، معلمان را با مهارت‌های فنی و دانش تخصصی مورد نیاز برای ایجاد تغییر مثبت در کلاس‌های درس، مدارس و جامعه تجهیز می‌کند (جانسون^۳، ۲۰۱۲)، در اقدام‌پژوهی مربیان تصمیم‌های آموزشی را بر اساس اطلاعات و نیازهای دانش‌آموزان و در کلاس‌های درس اتخاذ می‌کنند. چرخه اقدام‌پژوهی معمولاً مربیان را در یک مطالعه نظام‌مند آموزشی یا عملی به چالش می‌کشد (آدو^۴، ۲۰۱۳)، هر معلم باید به پژوهش حین عمل بپردازد تا از این طریق بتواند نیاز حرفه‌ای و شغلی‌اش را برطرف کند، روند فرایند تدریس خود را تسهیل کند، کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری را بهبود بخشد، و هدف نهایی تعلیم و تربیت را که همانا رشد همه‌جانبه فراگیران است، فراهم کند (رضایی، ۱۳۹۵، ص ۳۲).

اقدام‌پژوهی در فرایند تعلیم و تربیت رسمی و مدرسه‌ای، فرایند اندیشه‌ورزی منظم، علمی و عملی است که جست‌وجوگری و تأمل در زمینه فعالیت‌های تربیتی را مهیا می‌کند و تلاش دارد راه

-
1. Wang
 2. Mills
 3. Johnson
 4. Ado

حل‌های ممکن را در مواجهه با مشکلات و چالش‌های پیش‌روی معلمان و کارگزاران تعلیم و تربیت شناسایی و عملیاتی کند. معلمان و دیگر افراد مرتبط با آموزش به طور مستمر درگیر اتخاذ تصمیم‌های تربیتی‌اند و در قبال این تصمیم‌ها، تعهد و مسئولیت دارند. برنامه معلم‌پژوهنده یا همان فرایند اقدام‌پژوهی به معلمان کمک می‌کند با شناسایی نیازها و تعیین گام‌های جست‌وجوگری علمی، تحلیل علمی داده‌ها و یافته‌های مستند، تصمیم‌های آگاهانه گرفته و بتوانند به پیامدهای مطلوب دست یابند (پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، ۱۳۹۶). برای اینکه معلمان به پژوهش روی آورند، باید افزون بر داشتن آرامش خاطر و رفاه نسبی و امکانات پژوهشی در محیط مدرسه و بیرون از آن، آزادی عمل نسبی داشته و در بند قیدهای ریز و درشت اداری و محیط مدرسه نباشند. داشتن مدیرانی مشارکت‌جو و فرهیخته سبب می‌شود معلمان نسبت به کار و شغل خود احساس تعهد و تعلق داشته باشند. با آیین‌نامه و دستورهای صادرشده از بالا نمی‌توان معلمان را محقق بار آورد. معلمان باید خود از درون احساس تعهد و تعلق کنند و بخواهند که برای اصلاح امور آموزشی دست به پژوهش بزنند (قاسمی پویا، ۱۳۹۲، ص ۳۲).

معلمان دیدگاه مثبتی نسبت به روش اقدام‌پژوهی برای بررسی و حل مسائل آموزشی دارند، و تمایل زیادی دارند از رویکرد تفسیری برای انجام اقدام‌پژوهی استفاده کنند، اما بررسی گزارش‌های اقدام‌پژوهی بیان‌کننده کیفیت پایین این گزارش‌ها از لحاظ علمی بود. در واقع، معلمان در مرحله جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات از روش‌های مناسبی استفاده نکرده‌اند و ابزار مورد استفاده، دقت و روایی لازم را ندارد، نتایج همچنین، نشان داد معلمان در رعایت اصول اخلاقی تاحدودی موفق عمل کرده‌اند (قادری و غلامی، ۱۳۹۴).

مرور پژوهش‌های انجام‌گرفته در ایران، نشان‌دهنده گرایش پایین معلمان به پژوهش‌های آموزشی در مفهوم عام و برنامه معلم‌پژوهنده به مثابه نوعی از این پژوهش‌ها است، و نیز از نظر استفاده از روش‌های علمی در گردآوری اطلاعات ضعیف عمل کرده‌اند، همچنین، نتایج تعداد زیادی از پژوهش‌ها به وجود مشکلات زیادی در اجرای برنامه معلم‌پژوهنده اذعان داشتند. با بررسی مبانی نظری و نتایج پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و بنابر شواهد موجود، در حال

حاضر برنامه معلم پژوهنده نه تنها سیر صعودی نداشته است، بلکه روند نزولی را طی می‌کند، این مسأله حاکی از نهادینه‌نشدن آن و وجود مشکلات و موانعی است که طی این سال‌ها در مسیر توسعه و رشد این طرح وجود داشته است. از این رو، با تکیه بر پژوهش‌های گذشته و تجربیات خود بتواند در زمینه گسترش و توسعه برنامه معلم پژوهنده، پژوهشی جامع انجام دهد و زمینه مشارکت همه دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت را فراهم کند، پژوهش حاضر قصد دارد، برنامه معلم پژوهنده را آسیب‌شناسی کرده، عوامل پیش‌برنده و بازدارنده برنامه معلم پژوهنده را شناسایی و به مسئولان آموزش و پرورش برای توفیق بیشتر و بهتر برنامه معلم پژوهنده ارائه کند.

امیری فرح‌آبادی (۱۳۹۸) در پژوهشی عامل‌های خودمختاری و استقلال شغلی، پیشرفت شغلی، و روابط انسانی مثبت را در گرایش معلمان به اقدام‌پژوهی مؤثر دانسته است. یافته‌های پژوهش رضایی (۱۳۹۵)، حاکی از آن است که عوامل مالی - اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، موانع ارتباطی - اطلاع‌رسانی، موانع انگیزشی - انسانی و ساختاری - مدیریتی، مانع مشارکت معلمان در برنامه معلم پژوهنده می‌شوند. براساس یافته‌های قادری و غلامی (۱۳۹۴)، معلمان دیدگاه مثبتی نسبت به روش تحقیق اقدام‌پژوهی برای بررسی و حل مسائل آموزشی دارند، اما بررسی گزارش‌های اقدام‌پژوهی بیان‌کننده کیفیت پایین این گزارش‌ها از لحاظ علمی بود. در واقع، معلمان در مرحله جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات از روش‌های مناسبی استفاده نکرده‌اند و ابزار مورد استفاده، دقت و روایی لازم را ندارد.

نامداری پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲) بیان کردند موانع اجرای برنامه معلم پژوهنده به ترتیب شامل «موانع مدیریتی، ضعف اطلاع‌رسانی، ضعف توانایی پژوهشی معلم، مشکلات ارزشیابی، نارسایی دوره‌های آموزشی، موانع سازمانی و ضعف محتوای آموزشی» می‌شوند. براساس یافته‌های ساکی (۱۳۹۲)، نیاز معلمان به آموزش روش‌های پژوهشی معلم‌محور در همه دوره‌ها به عنوان اولویت اول، مطرح شده است، و نیاز معلمان به کسب دانش و مهارت‌های پژوهشی در همه دوره‌ها بالاتر از متوسط اعلام شده است که ضرورت سرمایه‌گذاری آموزشی هرچه بیشتر را در این زمینه مطرح می‌کند.

متین (۱۳۹۱)، موانع اقتصادی و مالی، نارضایتی از شیوه ارزشیابی فعلی، عدم بازخورد ارزشیابی‌های اقدام‌پژوهی از اداره کل و مناطق برای معلمان، ناآگاهی کامل معلمان از برنامه معلم پژوهنده، عدم برخورداری دوره‌های آموزشی از سازماندهی و کیفیت لازم، از جمله آسیب‌های مترتب بر برنامه معلم پژوهنده هستند. نجفی هزارجریبی و قلی‌زاده (۱۳۸۸)، دریافتند کمبود آگاهی معلمان از طرح معلم پژوهنده، کمبود منابع علمی، پژوهشی، نگرش و عمل مدیران، کمبود وقت معلمان در کلاس درس، کم‌توجهی به ویژگی‌های معلمان دوره‌های مختلف تحصیلی و جنسیت، مانع مشارکت معلمان در برنامه معلم پژوهنده است. از نظر عدالت‌نژاد (۱۳۸۸)، مدیریت متمرکز، سلسله‌مراتب و بوروکراسی اداری، تراکم وظایف و مسئولیت‌های اجرایی کارکنان آموزشی و اداری، عدم پشتیبانی مالی و معنوی، ذهن‌پژوهی به‌جای اقدام‌پژوهی و کاهش انگیزه اقدام‌پژوهان، از موانع و تنگناهای اقدام‌پژوهی است.

از نظر دی‌جیهد (۲۰۲۰)، استفاده روزافزون از اقدام‌پژوهی در آموزش و پرورش همزمان با نیاز فوری معلمان به مقابله با مشکلات روزافزون در کلاس است که آن‌ها را وادار به خواندن، آزمایش و تأمل درباره یافته‌های احتمالی پس از آن می‌کند. جرال‌دین و ماریو^۱ (۲۰۱۹)، معلمان کاملاً موافق هستند که با بخش‌های مختلف یک تحقیق عملی آگاهی دارند. آن‌ها همچنین می‌فهمند که براساس تعداد نویسندگان، معلمان همچنین به‌شدت موافق‌اند که آن‌ها اهمیت انجام و نوشتن پژوهش اقدام را می‌دانند، زیرا این امر به یافتن راه‌حل‌های مربوط به مشکلات در مدرسه یا جامعه کمک می‌کند. جانسون (۲۰۱۲) تأیید می‌کند که پژوهش‌های عملی باعث رفع شکاف بین تئوری و عمل می‌شود. بنابراین، توانایی معلمان برای تبدیل شدن به یک پژوهشگر عملی به بازی می‌آید، باعث می‌شود آن‌ها کاملاً از نحوه تصمیم‌گیری کلاس خود بیشتر آگاه شوند. دانش‌آموزان آن‌ها تعاملی، یادگیرنده‌تر، پربارتر و معنادارتر برای زندگی افراد است.

1. Geraldine & Mario

پارکین^۱ (۲۰۰۹) بیان می‌کند اقدام پژوهی در مقایسه با سایر پژوهش‌ها محدودیت‌هایی دارد از جمله نداشتن ماهیت و تعریف دقیق، محدودیت در تعمیم یافته‌ها به موقعیتی فراتر از موقعیت موجود، به لحاظ زمان و هزینه به صرفه نیست به این معنا، نتیجه، پاسخگوی هزینه صرف شده نیست. معلمان شرکت‌کننده در پژوهش اندرسون، اوکونر و گرین^۲ (۲۰۰۶) تجزیه و تحلیل داده‌ها را به عنوان سخت‌ترین مرحله در اجرای اقدام پژوهی معرفی کردند. آن‌ها تعیین پرسش پژوهشی، بررسی پیشینه پژوهش، نوشتن روش پژوهش، سازماندهی و ارائه یافته‌ها را به ترتیب در مراحل بعدی دشواری فرایند اقدام پژوهی، بیان کردند. معلمان همچنین، اظهار کردند مشارکت در اقدام پژوهی به افزایش اعتماد به نفس، افزایش آگاهی نسبت به نتایج عمل خود و نیازهای دانش‌آموزان منجر می‌شود.

تعدادی از پژوهش‌های انجام‌گرفته در ایران، نشان‌دهنده بی‌تمایلی معلمان به پژوهش‌های آموزشی در مفهوم عام و برنامه معلم پژوهنده (اقدام پژوهی) به مثابه نوعی از این پژوهش‌ها است. از جمله این پژوهش‌ها، می‌توان به پژوهش زاهدی (۱۳۷۳) اشاره کرد. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که ناآشنایی دبیران با روش‌های تحقیق، عدم دسترسی دبیران به مشاوران پژوهشی، عدم دسترسی به اطلاعات و نداشتن امکانات مناسب، موظف‌نبودن معلمان به انجام فعالیت‌های پژوهشی، نداشتن انگیزه پژوهش، و عدم استفاده از نتایج تحقیقات، از مهم‌ترین عواملی هستند که در بی‌میلی معلمان به تحقیقات آموزشی تأثیر دارند. شمس مورکانی (۱۳۸۰) و ملکی (۱۳۸۲) نیز در پژوهش‌های مشابهی در نقاط دیگر کشور، این عوامل را بررسی کرده و به نتایج مشابهی دست یافته‌اند. میرشفیعی لنگری (۱۳۸۵) موانع اجرایی اقدام پژوهی را «فراهم نبودن امکانات لازم در مدرسه، فراهم‌نبودن امکانات لازم در منطقه و شهرستان، فراهم بودن امکانات لازم در استان، مناسب نبودن وضعیت فعلی فراخوانی و اطلاع‌رسانی اقدام پژوهی، عدم اطلاع مدیران از حل مسائل مرتبط با آموزش از طریق اقدام پژوهی، عدم اشتیاق مدیران درخصوص حل مسائل آموزشی از طریق

1. Parkin

2. Anderson, O'Connor & Greene

اقدام پژوهی، عدم همکاری مناسب مسئولان آموزش و پرورش در اجرای طرح معلم پژوهنده، هزینه بر بودن طرح‌های معلم پژوهنده، نامناسب بودن روش‌های تقدیر به عمل آمده از فعالیت‌های اقدام پژوهی»، گزارش کرده است. حسن‌زاده و همکاران (۱۳۸۵)، «عدم آگاهی معلمان از طرح معلم پژوهنده، نبود امکانات و منابع، نگرش و عمل مدیران، کمبود وقت معلمان در کلاس درس، بالابودن تراکم دانش آموزان و شلوغی کلاس‌ها و عدم ارج گذاری مناسب به اقدام پژوهی و رجحان تصمیم‌های بدون اتکا بر تحقیق» به عنوان عوامل بازدارنده مشارکت معلمان در طرح معلم پژوهنده مطرح کرده است.

روش‌شناسی پژوهش

برای شناسایی عوامل مؤثر بر برنامه معلم پژوهنده از روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارنگاری^۱ استفاده شد. پدیدارنگاری در پی احصا و طبقه‌بندی تجارب مختلف است و در این راستا، مصاحبه‌های انفرادی عمیق را به عنوان ابزار کسب داده به کار می‌گیرد. علاوه بر مصاحبه با خبرگان، برای شناسایی نشانگرها، از تحلیل محتوای مبانی نظری و پیشینه پژوهش نیز استفاده شد. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از مصاحبه‌های فردی نیمه‌ساختاریافته با تأکید بر رویکردی اکتشافی استفاده شد. تعداد و نحوه انتخاب مشارکت‌کنندگان در مطالعات کیفی از پیش تعیین شده نیست. پژوهشگران کیفی عموماً از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده می‌کنند و به‌طور هدفمند داده‌هایی را انتخاب می‌کنند که با پرسش‌ها، اهداف و نیات پژوهشی آن‌ها تناسب داشته باشند. اساس نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی مناسب بودن با هدف، یا کیفیت نمونه‌ها است (خنیفر و مسلمی، ۱۳۹۷، ص ۳۰)، و حجم آن نیز به سطح اشباع نظری پرسش‌های پژوهش بستگی دارد. اشباع داده یا اشباع نظری رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی برای تعیین کفایت نمونه‌گیری به کار گرفته می‌شود (زین‌آبادی و محمودی، ۱۳۹۴، ص ۹۰).

در پژوهش حاضر، برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از راهبردهای نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و پژوهشگر، بر مبنای اینکه چه نوع اطلاعاتی مورد نیاز است، مشارکت‌کنندگان پژوهش به صورت هدفدار از میان افراد صاحب‌نظر و خیره در حوزه اقدام‌پژوهی و پژوهشگران برتر اقدام‌پژوهی، انتخاب گردید. بر این اساس، افرادی مورد مصاحبه قرار گرفتند که نسبت به مفهوم و پدیده مورد مطالعه، شناخت، آگاهی و تجربه کافی داشتند. این‌ها افرادی بودند که اطلاعات ارزشمندی در ارتباط با عوامل مؤثر بر اجرای برنامه معلم پژوهنده داشتند. چهار ملاک برای انتخاب مشارکت‌کنندگان عبارت‌اند از ۱. پژوهشگر برتر منطقه، استانی و کشوری؛ ۲. مدرس دوره‌های ضمن خدمت و دانشگاه در موضوع اقدام‌پژوهی؛ ۳. داور طرح‌های اقدام‌پژوهی؛ ۴. کارشناس پژوهش. نمونه‌گیری از بین این افراد تا رسیدن به مرز اشباع نظری ادامه یافت. پس از انجام ۲۲ مصاحبه، اشباع داده‌ها حاصل شد. جدول ۱ ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان پژوهش

جنسیت	سمت	تعداد	درصد
زن	آموزگار/ دبیر	۸	۳۶٫۳۶
	کارشناس/ صاحب‌نظر	۲	۹٫۰۹
مرد	آموزگار/ دبیر	۶	۲۷٫۲۷
	کارشناس/ صاحب‌نظر	۶	۲۷٫۲۷
جمع		۲۲	۱۰۰

ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. پس از انجام مصاحبه، متن مصاحبه‌ها بر روی کاغذ پیاده‌سازی، سپس، به صورت خط به خط اقدام به تحلیل محتوای متن مصاحبه‌ها شد. در تحلیل مصاحبه‌ها از رویکرد استقرایی استفاده شد. بدین ترتیب، که بدون داشتن چارچوب مفهومی، مصاحبه‌ها به صورت باز و آزاد تحلیل شد. داده‌های کیفی فراهم‌شده در

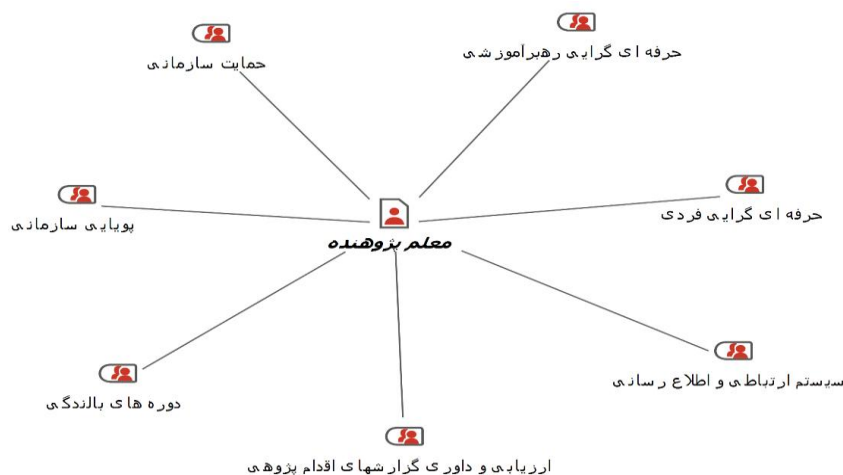
دو مرحله شامل کدگذاری باز^۱ و محوری^۲ تحلیل شد. کدهای انتخابی^۳ نیز همان عبارت «عوامل پیش‌برنده و بازدارنده برنامه معلم پژوهنده» است. برای تحلیل داده‌ها نرم‌افزار مکس کیودا^۴ به کار گرفته شد.

منظور از کدگذاری، اختصاص نزدیک‌ترین مفهوم به هریک از کوچک‌ترین اجزای بامعناى داده‌های گردآوری شده است. پس از شناسایی کدهای باز، مرحله خوشه‌بندی و طبقه‌بندی کدهای باز انجام شد. به این ترتیب که با بررسی چندباره کدهای باز و کنار هم گذاشتن کدهای مشابه، که موضوع یا مفهوم خاصی را مورد اشاره قرار می‌دادند، طبقات اولیه از کدهای محوری شناسایی شد. در این مرحله نیز با دقت زیاد طبقات شناسایی شده ارزیابی شد، به نحوی که همه کدهای باز مرتبط به هر کد انتخابی، ارتباط مفهومی مستقیمی با عنوان کد محوری داشتند. برای تعیین روایی کیفی در این پژوهش، از چهار معیار قابل قبول بودن، انتقال‌پذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری برای ارزیابی روایی داده‌های کیفی استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

براساس تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های عمیق و اکتشافی و کدگذاری و تحلیل محتوای متن مصاحبه و در عین حال مطابقت آن‌ها با مبانی نظری، طبق نظر مشارکت‌کنندگان عوامل مؤثر بر اجرای طرح معلم پژوهنده (عوامل پیش‌برنده و بازدارنده) در قالب ۷ عامل به شرح شکل ۱ شناسایی شد. نشانگرهای مصاحبه، پیشینه و مبانی نظری پژوهش که بیشترین فراوانی را در بین نشانگرهای عامل دارند در جدول ۲ مشخص شده است.

-
1. Open coding
 2. Axial coding
 3. Selective coding
 4. MAXQDA

شکل ۱. عوامل هفت‌گانه تأثیرگذار در برنامه معلم پژوهنده

جدول ۲. نشانگرهای مصاحبه، پیشینه و مبانی نظری پژوهش با بیشترین فراوانی را در بین نشانگرهای عامل مربوطه

کد محوری	نشانگرهایی با بیشترین فراوانی را در بین نشانگرهای عامل مربوطه	مأخذ کد		بسامد	درصد
		پیشینه	مصاحبه		
۱. حرفه‌ای‌گرایی رهبراموزشی	آگاهی و دانش پژوهشی مدیر	۳	۳	۶	۲۳٫۰۸
	نگرش و عملکرد پژوهشی مدیر	۴	۵	۹	۳۴٫۶۲
۲. سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی	ترویج آثار پژوهشگران برتر	۳	۴	۷	۲۱٫۲۱
	اطلاع‌رسانی فراخوان و نتایج دایره اقدام پژوهی	۵	۲	۷	۲۱٫۲۱
۳. حرفه‌ای‌گرایی فردی	دانش پژوهشی	۲۰	۱۱	۳۱	۳۰٫۱۰
	انگیزه پژوهشی	۱۱	۶	۱۷	۱۶٫۵۱
۴. ارزیابی و دایره گزارش‌های اقدام پژوهی	بازخورد نتایج ارزیابی و دایره	۵	۷	۱۲	۲۴٫۴۸
	فاصله گرفتن از روح پژوهش و حاکمیت برترگزینی	۱	۱۰	۱۱	۲۲٫۴۴
۵. دوره‌های بالندگی حرفه‌ای	کیفیت اجرای دوره‌های آموزشی	۵	۹	۱۴	۲۶٫۹۲
	کمیت دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی	۷	۶	۱۳	۲۵
۶. پویایی سازمانی	اهمیت‌دادن به نتایج و کاربرد یافته‌های پژوهش	۹	۱۰	۱۹	۱۳٫۷۷
	لحاظ امتیاز پژوهش در ارزشیابی سالانه معلمان	۲	۱۲	۱۴	۱۰٫۱۴
۷. حمایت سازمانی	تعریف گزنت پژوهشی	۸	۱۶	۲۴	۳۲٫۴۳
	تقدیر شایسته از پژوهشگران	۶	۹	۱۵	۲۰٫۲۷

عوامل شناسایی شده حاصل از مصاحبه و مبانی نظری و عملی پژوهش عبارت‌اند از عامل حرفه‌ای‌گرایی رهبر آموزشی، حرفه‌ای‌گرایی فردی، عامل سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی، عامل ارزیابی و داوری گزارش‌های اقدام‌پژوهی، عامل دوره‌های بالندگی حرفه‌ای، عامل پویایی سازمانی و عامل حمایت سازمانی. هر یک از این عوامل هم به عنوان عوامل پیش‌برنده و هم به عنوان عوامل بازدارنده برنامه معلم پژوهنده هستند. در صورتی که به هر یک از عامل‌های هفت‌گانه و همچنین، نشانگرهای این عوامل توسط مسئولان مربوطه توجه و اهمیت قائل شوند، بهبود وضعیت کمی و کیفی اقدام‌پژوهی را به دنبال خواهد داشت و این عوامل به عنوان عوامل پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده خواهند بود. و بی‌توجهی و کم‌توجهی به هر یک از عامل‌ها و نشانگرهای مربوطه، باعث افت کمی و کیفی برنامه شده و این عوامل به عنوان عوامل بازدارنده برنامه معلم پژوهنده خواهند بود.

۱. **عامل حرفه‌ای‌گرایی رهبر آموزشی:** این عامل با ۶ نشانگر و ۳۰ کد باز گزارش شد. کدهای «نگرش و عملکرد پژوهشی مدیر با ۳۳/۳۳ درصد و «آگاهی و دانش پژوهشی مدیر» با ۲۳/۳۳ درصد بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: در این عامل نشانگرهای آگاهی و دانش پژوهشی مدیر، سبک رهبری مشارکتی، وجود انگیزه پژوهشی، چشم‌انداز پژوهشی، نگرش مثبت و عملکرد پژوهشی خوب، اقدام‌پژوهی مدیر و ترویج آن، به عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: در این عامل نشانگرهای ضعف آگاهی و دانش پژوهشی مدیر، سبک رهبری اقتدارگرایانه، عدم انگیزه پژوهشی، نگرش منفی و عملکرد پژوهشی ضعیف، به عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۲. **عامل سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی:** این عامل با ۸ نشانگر و ۳۸ کد باز گزارش شد. کدهای «ترویج آثار پژوهشگران برتر با ۲۱/۰۵ درصد و اطلاع‌رسانی فراخوان و نتایج داوری اقدام-

پژوهی با ۲۱/۰۵ درصد» بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: نشانگرهای پیش‌برنده در این عامل شامل اطلاع‌رسانی فراخوان و نتایج داوری اقدام‌پژوهی، وجود شبکه اطلاع‌رسانی برخط، ترویج آثار پژوهشگران برتر، ترویج و اشاعه اندیشه برنامه معلم‌پژوهنده، تبیین و توجیه اهداف برنامه، اشاعه تغییرات مثبت و بهبود پیامدها، ایجاد فرصت‌های انتقال تجربیات معلمان، ایجاد سامانه الکترونیکی دریافت و نشر آثار، به عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی»، نشانگرهای عدم اطلاع‌رسانی فراخوان و نتایج داوری اقدام‌پژوهی، نبود شبکه اطلاع‌رسانی برخط، عدم ترویج آثار پژوهشگران برتر، عدم تبیین و توجیه اهداف برنامه، عدم ایجاد فرصت‌های انتقال تجربیات معلمان، نبود سامانه الکترونیکی دریافت و نشر آثار، به‌عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۳. عامل حرفه‌ای‌گرایی فردی: این عامل با ۲۰ نشانگر و ۱۲۴ کد باز گزارش شد. کدهای «دانش پژوهشی با ۲۸/۹۲ درصد و انگیزه پژوهشی با ۱۶/۵۲ درصد» بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «حرفه‌ای‌گرایی فردی»، نشانگرهای درونی‌کردن روح پژوهشگری، نگرش به پژوهش به عنوان بهبود فرایند یاددهی - یادگیری، داشتن آرامش خاطر، داشتن دیدگاه مثبت به اقدام‌پژوهی، علاقه‌مندی به بالندگی و رشد، داشتن باورهای خودپنداره، اشتراک رشته و مدرک تحصیلی، علاقه‌مندی به بالندگی و رشد، داشتن گواهی حرفه‌ای پژوهش، اشتراک رشته و مدرک تحصیلی، آگاهی از وظایف اداری، داشتن گواهی حرفه‌ای پژوهش، داشتن اراده و عزم برای رشد حرفه‌ای، آگاهی از وظایف اداری، داشتن اراده و عزم برای رشد حرفه‌ای، داشتن روحیه جست‌وجوگری، داشتن قدرت داوری حرفه‌ای، اقدام‌پژوهی به‌جای ذهن‌پژوهی، گزارش

واقعی و به‌روز پژوهش به‌جای تجربیات گذاشته، کیفیت بالای گزارش‌های اقدام‌پژوهی از نظر علمی، داشتن دانش پژوهشی، داشتن انگیزه پژوهشی، برخورداری از مهارت و هنجار پژوهشی، به‌عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «حرفه‌ای‌گرایی فردی»، نشانگرهای: هراس از عدم تأیید و رد گزارش‌های اقدام‌پژوهی، انتظار پژوهش آکادمیک از پژوهشگران مبتدی، عدم آرامش خاطر، نبود دیدگاه مثبت به اقدام پژوهی، عدم علاقه‌مندی به بالندگی و رشد، عدم اشتراک رشته و مدرک تحصیلی، عدم علاقه‌مندی به بالندگی و رشد، داشتن گواهی حرفه‌ای پژوهش، اشتراک رشته و مدرک تحصیلی، نداشتن گواهی حرفه‌ای پژوهش، نداشتن اراده و عزم برای رشد حرفه‌ای، نداشتن اراده و عزم برای رشد حرفه‌ای، نداشتن اراده و عزم برای رشد حرفه‌ای، نداشتن روحیه جست‌وجوگری، ذهن‌پژوهی به‌جای اقدام‌پژوهی، گزارش تجربیات گذاشته به‌جای پژوهش واقعی و به‌روز، نبود دانش پژوهشی، نبود انگیزه پژوهشی، عدم برخورداری از مهارت و هنجار پژوهشی، به‌عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۴. عامل ارزیابی و داوری گزارش‌های اقدام‌پژوهی: این عامل با ۸ نشانگر و ۴۹ کد باز گزارش شد. کدهای «بازخورد نتایج ارزیابی و داوری با ۲۴/۴۸ درصد و فاصله‌گرفتن از روح پژوهش و حاکمیت برترگزینی با ۲۲/۴۴ درصد» بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «ارزیابی و داوری گزارش‌های اقدام‌پژوهی»، نشانگرهای تخصص داوران، رعایت انصاف در داوری، تعیین ملاک‌های ارزیابی و معرفی به معلمان پژوهشگر، وحدت رویه در داوری، بازخورد دادن نتایج ارزیابی و داوری، توجه داوران به فرایند پژوهش و نه صرفاً گزارش نهایی، به‌عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «ارزیابی و داوری گزارش‌های

اقدام پژوهی»، نشانگرهای فاصله گرفتن از روح پژوهش و حاکمیت برترگزینی، کپی برداری از پژوهش‌های قبلی عدم تخصص داوران، عدم رعایت انصاف در داوری، عدم تعیین ملاک‌های ارزیابی و معرفی به معلمان پژوهشگر، عدم وحدت رویه در داوری، عدم بازخورد دادن نتایج ارزیابی و داوری، عدم توجه داوران به فرایند پژوهش و توجه صرفاً به گزارش‌نهایی، به عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۵. عامل دوره‌های بالندگی حرفه‌ای: این عامل با ۵ نشانگر و ۵۲ کد باز گزارش شد. کدهای «کیفیت اجرای دوره‌های آموزشی با ۳۵/۹۰ درصد و کمیت دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی با ۳۰/۷۷ درصد» بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «دوره‌های بالندگی حرفه‌ای»، نشانگرهای برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی، آموزش تدوین گزارش‌نهایی، مهارت محوری و کاربردی بودن آموزش‌ها، اجرای دوره آموزشی با کیفیت، بالابودن مهارت حرفه‌ای استاد دوره، به عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «دوره‌های بالندگی حرفه‌ای»، نشانگرهای عدم برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی، عدم آموزش تدوین گزارش‌نهایی، مهارت محوری و کاربردی نبودن آموزش‌ها، اجرای دوره آموزشی بی کیفیت، پایین بودن مهارت حرفه‌ای استاد دوره، به عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۶. عامل پویایی سازمانی: این عامل با ۲۹ نشانگر و ۱۷۶ کد باز گزارش شد. کدهای «اهمیت دادن به نتایج و کاربرد یافته‌های پژوهش با ۱۵ درصد و لحاظ امتیاز برای پژوهش در ارزشیابی سالانه معلمان» با ۱۲/۷۸ درصد بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «پویایی سازمانی»،

نشانگرهای بازتعریف مسئولیت‌های پژوهشی معلمان، ایجاد فرصت برای نوآوری در نظام آموزشی، ترغیب (طرحی نو در انداختن) در آموزش و پرورش، برنامه‌ریزی براساس نیازها، وضعیت فعلی و نقش‌های جدید معلمان، ارتقای جایگاه پژوهشگران، نظارت بر فرایند اجرا و کمیته‌های پژوهشی، تنظیم مراحل اجرایی پژوهش و نظارت بر آن، تأیید موضوع اقدام‌پژوهی قبل از اقدام، داشتن دغدغه پیشرفت حرفه‌ای معلمان، عدم تمرکز در مدیریت، کیفیت‌گرایی متولیان امر پژوهش، داشتن برنامه‌های توسعه حرفه‌ای، انگیزه متولیان و کارشناسان، توجه به بهبود برنامه درسی مدرسه، نگاه تکلیف حرفه‌ای به‌جای کار اداری، درک رابطین پژوهشی مدارس از اهداف پژوهش، بالابودن دانش پژوهشی، متولیان و کارشناسان، اختصاص فرصت مطالعاتی، مشارکت جدی بدنه آموزش و پرورش، تخصیص ساعت موظف پژوهشی، اقدام‌پژوهی مدرسه‌ای، اهمیت‌دادن به نتایج و کاربرد یافته‌های پژوهش، لحاظ امتیازی برای پژوهش در ارزشیابی سالانه معلمان، به‌عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «پویایی سازمانی»، نشانگرهای تراکم بالای دانش‌آموزان در کلاس درس، تراکم وظایف معلمان، محدودیت زمانی معلمان، قیده‌های ریز و درشت اداری و دستورالعمل‌ها، عدم تنظیم مراحل اجرایی پژوهش و نظارت بر آن، عدم تأیید موضوع اقدام‌پژوهی قبل از اقدام، مدیریت متمرکز، کمیته‌گرایی متولیان امر پژوهش، نبود برنامه‌های توسعه حرفه‌ای، پایین‌بودن فرهنگ پژوهش، نبود انگیزه متولیان و کارشناسان، عدم توجه به بهبود برنامه درسی مدرسه، نگاه تکلیف کار اداری به‌جای حرفه‌ای، عدم درک رابطین پژوهشی مدارس از اهداف پژوهش، ضعف دانش پژوهشی، متولیان و کارشناسان، عدم اختصاص فرصت مطالعاتی، عدم مشارکت جدی بدنه آموزش و پرورش، اقدام‌پژوهی انفرادی، اهمیت‌ندادن به نتایج و کاربرد یافته‌های پژوهش، به‌عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

۷. **عامل حمایت سازمانی:** این عامل با ۱۰ نشانگر و در مجموع، با فراوانی ۷۴ کد باز گزارش

شد. کدهای «تعریف گزینش پژوهشی» با ۲۸٫۹۲ درصد و «تقدیر شایسته از پژوهشگران» با ۱۸٫۰۷ درصد بیشترین فراوانی را میان نشانگرها داشته‌اند. نشانگرهای این عامل به شرح زیرند:

الف) عوامل پیش‌برنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «حمایت سازمانی»، نشانگرهای وجود امکانات و منابع پژوهشی داخل مدرسه، وجود امکانات و منابع پژوهشی بیرون مدرسه، تقویت مادی و معنوی فعالان امر پژوهش، تقویت مادی و معنوی فعالان امر پژوهش، داشتن آزادی عمل نسبی، دسترسی به نشریات و سایت‌های تخصصی و اطلاعات پژوهشی، چاپ مقالات برگزیده طرح معلم پژوهنده، تعریف گزینش پژوهشی، تناسب جوایز و تقدیر متناسب با کیفیت اقدام پژوهی، تقدیر شایسته از پژوهشگران، به عنوان عامل‌های پیش‌برنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

ب) عوامل بازدارنده: از میان نشانگرهای مربوط به کد محوری «حمایت سازمانی»، نشانگرهای کمبود امکانات و منابع پژوهشی داخل مدرسه، کمبود امکانات و منابع پژوهشی بیرون مدرسه، عدم تقویت مادی و معنوی فعالان امر پژوهش، عدم تقویت مادی و معنوی فعالان امر پژوهش، عدم دسترسی به نشریات و سایت‌های تخصصی و اطلاعات پژوهشی، عدم چاپ مقالات برگزیده طرح معلم پژوهنده، عدم تناسب جوایز و تقدیر متناسب با کیفیت اقدام پژوهی، عدم تقدیر شایسته از پژوهشگران، عدم دسترسی به متخصصان و مشاوران پژوهشی و تعیین استاد راهنما، به عنوان عامل‌های بازدارنده برنامه معلم پژوهنده گزارش شد.

بحث و نتیجه‌گیری

از مطالعه مبانی نظری و عملی پژوهش و تحلیل مصاحبه با خبرگان، هفت عامل اصلی و مهم تأثیرگذار (عوامل پیش‌برنده و بازدارنده) بر اجرای برنامه معلم پژوهنده شناسایی شد. از بین کدهای باز، ۸۶ نشانگر شناسایی شد. کدهای انتخابی نیز همان عبارت «عوامل پیش‌برنده و بازدارنده برنامه معلم پژوهنده» است.

نتایج پژوهش حاضر در زمینه عامل اول، «حرفه‌ای‌گرایی رهبر آموزشی» با نتایج پژوهش‌های نجفی هزارجریبی و قلی‌زاده (۱۳۸۸)، «نگرش و عمل مدیران مانع مشارکت معلمان در طرح معلمان پژوهنده است»، حسن‌زاده (۱۳۸۲)، «اهمیت نگرش مثبت مدیران در طراحی، اجرا و کاربرست نتایج تحقیقات»، نامداری‌پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲)، «مناسب‌نبودن نگرش و بینش مدیران نسبت به پژوهش، آشنانبودن مدیران با مزایای اقدام‌پژوهی، آشنانبودن مدیران با روش اقدام‌پژوهی، همکاری نکردن مدیران برای انجام اقدام‌پژوهی»، حسن‌زاده، نجفی و آزادی (۱۳۸۵)، «نگرش و عمل مدیران» چایچی و همکاران (۱۳۸۵)، «عدم همکاری مدیران مدارس در اجرای برنامه معلم پژوهنده»، ریزن و برادبری^۱ (۲۰۰۱) «اهمیت نگرش مثبت در طراحی، اجرا و کاربرست نتایج تحقیق‌ها»، جانسون (۲۰۱۲)، «ناکافی‌بودن نقش مدیریت مدرسه در تشویق معلمان برای انجام تحقیق عملی»، عدالت‌نژاد (۱۳۸۸)، «مدیریت متمرکز، سلسله‌مراتب و بوروکراسی اداری و الزام به تبعیت از قوانین و مقررات به عنوان چالش اقدام‌پژوهی»، همسو است.

نتایج این پژوهش در زمینه عامل دوم، «سیستم ارتباطی و اطلاع‌رسانی» با نتایج یافته‌های نامداری‌پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲)، «آشنانبودن معلمان با نحوه دستیابی به اطلاعات در پایگاه‌های اینترنتی، عدم آگاهی معلمان از مزایا و فواید اقدام‌پژوهی»، نجفی هزارجریبی و قلی‌زاده (۱۳۸۸)، «کمبود آگاهی معلمان از طرح معلم پژوهنده»، حسن‌زاده، نجفی و آزادی (۱۳۸۵)، «تأثیر میزان آگاهی از پژوهش و فرایند تحقیق می‌تواند در مشارکت افراد در تحقیق»، متین (۱۳۹۱)، «اطلاع‌رسانی بیشتر و آگاهی معلمان از برنامه معلم پژوهنده باعث مشارکت بیشتر معلمان در برنامه معلم پژوهنده شده است»، ساکی (۱۳۸۹)، «عدم اطلاع‌رسانی مناسب نتایج اقدام‌پژوهی به معلمان»، بازرگان (۱۳۷۲)، «تجربه پژوهشی حاصل از اقدام‌پژوهی باید در سطح منطقه آموزشی یا استان به اطلاع افراد و استفاده‌کنندگان بالقوه رسانده و موجبات تعاطی افکار و تبادل نظر آنان را درباره طرح‌های مشابهی فراهم آورد»، همسو است. نتایج این پژوهش در زمینه عامل سوم

1 . Reason & Bradbury

«حرفه‌ای‌گرایی فردی»، با نتایج پژوهش، کوتسلینی^۱ (۲۰۰۸)، «اطمینان نداشتن معلمان به توانایی خویش در انجام اقدام پژوهی و آشنا نبودن معلمان با مزایای اقدام پژوهی»، وایلز^۲ (۲۰۰۷)، «گوشه‌گیری، عدم اعتماد و مقاومت در برابر تغییر»، زاهدی (۱۳۷۳)، «تأثیر فقدان اعتقاد شخصی و نداشتن انگیزه بر عدم گرایش به پژوهش»، ملکی (۱۳۸۲)، و کاظم‌پور و کابینی‌مقدم (۱۳۹۰)، «وجود رابطه مثبت و معنادار بین میزان آگاهی معلمان و نگرش آن‌ها به پژوهش با عملکرد آنان»، قادری و غلامی (۱۳۹۴)، و خاطری‌صفت، قادری و غلامی (۱۳۹۴)، «دیدگاه مثبت معلمان نسبت به روش تحقیق اقدام پژوهی برای بررسی و حل مسائل آموزشی»، نامداری‌پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲)، «ضعف توانایی معلمان در جلب مشارکت دیگران، انجام‌ندادن تلاش لازم برای بهبود عملکرد شغلی خود، آشنانبودن معلمان با روش اقدام پژوهی، مناسب‌نبودن نگرش و بینش معلمان نسبت به پژوهش»، بدخشان (۱۳۸۴)، «ضعف پژوهشی معلمان»، دانسی^۳ و همکاران (۲۰۰۴)، «تأثیر دانش معلمان از اقدام پژوهی در میزان مشارکت و تمایل آنان به انجام تحقیق»، قاسمی پویا (۱۳۸۳)، شمخانی (۱۳۸۸)، «آشنانبودن اغلب معلمان با فرایند حل مسئله و آشنانبودن با روش اقدام پژوهی»، برازنگی^۴ (۲۰۰۷)، «نگرش‌های منفی معلمان نسبت به پژوهش»، هی^۵ (۲۰۰۵)، «خودپنداره به فرد کمک می‌کند محیط اجتماعی خود را درک و رفتارهای آتی خود را هدایت کند»، خواجه بهرامی (۱۳۸۳)، «تأثیر مثبت افزایش آگاهی معلمان از روش تحقیق را بر گرایش آن‌ها به فعالیت‌های پژوهشی»، ساکی (۱۳۹۲) و جانسون (۲۰۱۲)، «آگاهی بیشتر معلمان از نحوه تصمیم‌گیری در کلاس خود»، امیری فرح‌آبادی (۱۳۹۸)، «تأثیر مثبت و معنادار خودمختاری و استقلال شغلی، پیشرفت شغلی، روابط انسانی مثبت، را در گرایش معلمان به اقدام پژوهی»، عدالت‌نژاد (۱۳۸۸)، «ذهن پژوهی به جای اقدام پژوهی و کاهش انگیزه اقدام پژوهان»، است. نتایج

1. Koutselini
 2. Weiler
 3. Dancy
 4. Barazangi
 5. Hay

این پژوهش در زمینه عامل چهارم «ارزیابی و داوری گزارش‌های اقدام‌پژوهی»، با نتایج پیوهش‌های نامداری پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲)، رضایی کمال‌آباد (۱۳۸۴)، و چایچی و همکاران (۱۳۸۵) همسو است. درباره عامل پنجم، «دوره‌های بالندگی حرفه‌ای»، نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های متین (۱۳۹۱)، مرادی (۱۳۷۹)، شمس‌مورکانی (۱۳۸۰)، زارع (۱۳۹۱)، و بدخشان (۱۳۸۴) همسو است. در عامل ششم، «پویایی سازمانی»، یافته‌های عدالت‌نژاد (۱۳۸۸)، چایچی و همکاران (۱۳۸۵)، نامداری پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲)، حسن‌زاده، نجفی و آزادی (۱۳۸۵)، میرشفیعی لنگری (۱۳۸۵)، پرویزیان (۱۳۸۲)، مرادی (۱۳۷۹)، گالاریون (۲۰۱۸)، و جرال‌دین و ماریو (۲۰۱۹) با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است. در نهایت، عامل هفتم، «حمایت سازمانی»، با نتایج پژوهش، نجفی هزارجریبی و قلیزاده (۱۳۸۸)، ظهوری زنگنه و گویا (۱۳۷۶)، مهرمحمودی (۱۳۷۹)، و نامداری پژمان، قنبری و محمودی (۱۳۹۲) همسو است.

از یافته‌های پژوهش حاضر و بررسی پیشینه و مبانی نظری، می‌توان نتیجه گرفت که معلمان اغلب به ضرورت و لزوم پژوهش و تأثیر آن در بهبود فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان و توسعه حرفه‌ای خود آگاه بوده و علاقه‌مند به انجام پژوهش و اقدام‌پژوهی هستند، در راه انجام آن دغدغه‌هایی دارند که عامل بازدارنده اجرای موفق برنامه هستند و در کنار آن عوامل پیش‌برنده و تأثیرگذاری وجود دارد. اکثر عوامل شناسایی شده پژوهش، هم پیش‌برنده و بازدارنده هستند. در صورت توجه و تقویت، این عوامل تبدیل به عوامل پیش‌برنده شده و در صورت بی‌توجهی و غفلت از آن‌ها تبدیل به عوامل بازدارنده می‌شوند. توجه مسئولان و متولیان آموزش و پرورش در وزارتخانه، ادارات کل، مناطق و نواحی و مدیران مدارس و مرتفع کردن عوامل بازدارنده و تقویت و توجه بیشتر به عوامل پیش‌برنده می‌توانند به رفع عوامل بازدارنده و تقویت عوامل پیش‌برنده در اجرای موفق برنامه معلم پژوهنده و رسیدن به اهداف برنامه معلم پژوهنده کمک کنند.

با توجه به عامل‌های مؤثر (پیش‌برنده و بازدارنده) شناسایی شده، در راستای تقویت عوامل پیش‌برنده و کاهش عوامل بازدارنده، برای پیشبرد اهداف برنامه معلم پژوهنده، پیشنهادهایی به شرح ذیل به ترتیب برای هر دسته عامل ارائه می‌شود:

- برای مدیران و دست‌اندرکاران اقدام‌پژوهی، دوره‌ها و کارگاه‌های ویژه‌ای برای افزایش دانش و نگرش پژوهشی توسط وزارت متبوع، ادارات کل و نواحی آموزش و پرورش تدوین و اجرا شود. این دوره‌ها علاوه بر اینکه موجب افزایش آگاهی مدیران با پژوهش می‌شود، در حمایت و ایجاد انگیزه در معلمان پژوهشگر هم تأثیرگذار خواهد بود.
- فراخوان برنامه معلم پژوهنده و نتایج داوری اقدام‌پژوهی، به ذینفعان اطلاع‌رسانی شود. برای تبیین و توجیه اهداف برنامه و ترویج آثار پژوهشگران برتر و اشاعه اندیشه برنامه معلم پژوهنده، و فرصت‌های انتقال تجربیات معلمان در زمینه اقدام‌پژوهی، برنامه‌های ویژه‌ای در قالب همایش و دوره‌های آموزشی و چاپ نشریات و ... از طرف آموزش و پرورش پیش‌بینی و اجرایی شود.
- برای کاهش هزینه‌های پژوهشگران و صرفه‌جویی در زمان و هزینه ایجاد سامانه الکترونیکی دریافت و نشر آثار ضروری به نظر می‌رسد.
- دوره‌های آموزشی کسب مهارت‌های اطلاعاتی و ارتقای سواد اطلاعاتی معلمان از سوی وزارتخانه و ادارات آموزش و پرورش برگزار شوند.
- تغییر نگرش معلمان به پژوهش به عنوان بهبود فرایند یاددهی-یادگیری، به‌جای نگاه مسابقه و دریافت جایزه و ...، معلمان را به سمت اقدام‌پژوهی واقعی و عملی سوق دهند تا صرفاً گزارش‌نویسی بر اساس ذهن (ذهن‌پژوهی) و گزارش‌های برگرفته از تجربیات گذاشته. توجه به کیفیت گزارش‌های اقدام‌پژوهی از لحاظ علمی.
- داشتن گواهی حرفه‌ای پژوهش، برخورداری از مهارت و هنجار پژوهشی و وجه اشتراک رشته و مدرک تحصیلی، را به عنوان اولویت در انجام پژوهش لحاظ کنند.
- ملاک‌های ارزیابی گزارش‌ها از قبل تعیین و به معلمان پژوهشگر معرفی شود و نتایج ارزیابی و داوری، بازخورد داده شود. تا از این طریق هم اطلاع‌رسانی شده و نیز نوعی آموزش برای معلمان خواهد بود. داوران در ارزیابی طرح‌ها نهایت دقت را اعمال کنند و عملکرد داوران در صورت نیاز بازبینی شود. در انتخاب داوران به داشتن تخصص در زمینه

- اقدام پژوهی توجه شود و به صرف داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری اکتفا نشود.
- به معلمان علاقمند در زمینه اقدام پژوهی در قالب دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی، نحوه انجام کار و تدوین گزارش نهایی، آموزش داده شود. در انتخاب استاد برای دوره‌های آموزشی و کارگاه‌ها، سعی شود از استادان مجرب و مسلط بر کار اقدام پژوهی استفاده شود. حتی‌الامکان از مدرسانی استفاده شود که خود اقدام پژوهی بوده، تسلط کافی علمی و تجربی به اقدام پژوهی داشته باشند.
 - معلمان دارای رتبه‌های برتر در زمینه اقدام پژوهی که توان لازم را در هدایت و پشتیبانی علمی به معلمان پژوهنده دارند، با عنوان راهنمایان معلمان پژوهنده، تعیین شده، در قالب برنامه‌ای منظم در مدارس حضور یابند و مانند ناظر پژوهشی، معلمان را در آموزش و اجرای صحیح و عملی طرح‌ها کمک کنند.
 - کاهش سیستم متمرکز در اقدام پژوهی و کاستن از قیدهای ریز و درشت اداری و دستورالعمل‌ها. برای کاستن از کمیت و افزایش کیفیت کارها، توصیه می‌شود، موضوع اقدام پژوهی قبل از اقدام، تأیید شود. معلمان را به جای انجام انفرادی اقدام پژوهی، به سمت اقدام پژوهشی مشارکتی مدرسه‌ای، تشویق و هدایت کنند.
 - اقدام پژوهی مشارکت جدی بدنه آموزش و پرورش را می‌طلبد. توصیه می‌شود در راستای توسعه و بهبود امر تمامی معاونت‌ها در ستاد و صف مشارکت جدی داشته باشند. در ارزشیابی سالانه معلمان، امتیازی برای پژوهش برتر لحاظ شود.
 - چاپ مقالات برگزیده طرح معلم پژوهنده، تعیین راهنمایان پژوهشی و دسترسی معلمان پژوهشگر به متخصصان و مشاوران پژوهشی و تقدیر شایسته از پژوهشگران برتر.

منابع

- اسلامی تنها، اصغر، و کرم‌الهی، نعمت‌الله (۱۳۹۷). روش تحقیق اقدام‌پژوهی در علوم اجتماعی. عیار پژوهش در علوم انسانی، ۶(۲)، ۴۰-۲۷.
- امیری فرح‌آبادی، جعفر (۱۳۹۸). تبیین علل گرایش به اقدام‌پژوهی در معلمان ابتدایی مبتنی بر سرمایه روان‌شناختی و بهزیستی حرفه‌ای. پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۲(۱۸)، ۱۵-۱.
- بازرگان، عباس (۱۳۷۲). اقدام‌پژوهی و کاربرد آن در تعلیم و تربیت. تعلیم و تربیت، ۳۵ و ۳۶، ۴۱-۵۲.
- بدخشان، عصمت (۱۳۸۴). بررسی نقاط ضعف کلاس‌های اقدام‌پژوهی و ارائه راهکارهای استفاده مطلوب از این کلاس‌ها. مدارس کارآمد، ۵، ۸۷-۸۴.
- پرویزیان، محمدعلی (۱۳۸۲). پژوهش در عمل رویکردی نوین در تعلیم و تربیت، پژوهشنامه آموزشی، ۱۳.
- پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش (۱۳۹۶). گزارش مختصری از فرایند اجرای نهمین برنامه معلم پژوهنده کشور. ویژه‌نامه معلم پژوهنده، ۲۵، ص ۳۳.
- چایچی، پریچهر، گویا، زهرا، مرتاضی‌مهربانی، نرگس، و ساکی، رضا (۱۳۸۵). ارزیابی میزان تحقق برنامه معلم پژوهنده. تعلیم و تربیت، ۸۵، ۱۳۳-۱۰۷.
- حسن‌زاده، رمضان (۱۳۸۳). بررسی موانع و عوامل کاربست یافته‌های پژوهشی توسط دانشگاه‌ها و دستگاه‌های اجرایی. تعلیم و تربیت، ۲۰(۴)، ۶۸-۳۹.
- حسن‌زاده، رمضان، نجفی، حبیب‌الله، و آزادی، عبدالله (۱۳۸۵). عوامل بازدارنده مشارکت معلمان در طرح معلم پژوهنده: چالشی جدید در حوزه مدیریت پژوهش و اقدام‌پژوهی. اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، ۱(۳۵)، ۴۶-۳.
- خاطری‌صفت، بهیه، قادری، مصطفی، و غلامی، خلیل (۱۳۹۴). بررسی ماهیت علمی تحقیقات اقدام‌پژوهی توسط معلمان دوره ابتدایی. توسعه حرفه‌ای معلم، ۱(۱)، ۸۵-۱۰۸.
- خنifer، حسین، و مسلمی، ناهید (۱۳۹۷). روش‌های پژوهش کیفی. تهران: انتشارات نگاه دانش.

- خواججه‌بهرامی، حسین (۱۳۸۳). شناخت عوامل مؤثر بر گرایش معلمان به فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه معلمان منطقه ماهان کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- رضائی، منیره (۱۳۹۵). بررسی موانع مشارکت معلمان در برنامه معلم پژوهنده، نمونه موردی: معلمان ابتدایی منطقه یک آموزش و پرورش شهر تهران. رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۰(۱)، ۲۹-۴۶.
- رضایی کمال‌آباد، امیرحسین (۱۳۸۴). بررسی موانع و چشم‌اندازهای اقدام‌پژوهی در آموزش و پرورش شهر اصفهان. برگرفته از <http://thesis.ui.ac.ir/abstracts/edu/thirteen232.html>.
- زارع، سیدحسین (۱۳۹۱). بررسی اثربخشی دوره‌های آموزش اقدام‌پژوهی بر خلاقیت و خودکارآمدی کارکنان آموزشی شهرستان مرودشت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد واحد مرودشت.
- زاهدی، محسن (۱۳۷۳). بررسی عوامل مؤثر در عدم گرایش دبیران دبیرستان‌های استان خوزستان به انجام تحقیقات. طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان.
- زین‌آبادی، حسن‌رضا، و محمودی، زینب (۱۳۹۴). نقش مدیران در ایجاد و توسعه تسهیم دانش در معلمان ابتدایی. نوآوری‌های آموزشی، ۱۴(۱)، ۵۵-۸۳.
- ساکی، رضا (۱۳۹۲). دانش معلمان درباره پژوهش و نیاز آنان به آموزش پژوهش. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۲۰(۳)، ۱۱۹-۱۳۲.
- ساکی، رضا (۱۳۸۹). سواد پژوهشی معلم. تهران: انتشارات دانش آفرین.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس، و حجازی، الهه (۱۳۹۱). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- شمخانی، اژدر (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر اقدام‌پژوهی معلمان مقاطع ابتدایی و راهنمایی منطقه فامنین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران. دانشگاه شهید بهشتی.
- شمس‌مورکانی، غلامرضا (۱۳۸۰). بررسی علل عدم علاقه معلمان منطقه زرین شهر به فعالیت‌های پژوهشی. اصفهان: پژوهشگاه تعلیم و تربیت اصفهان.
- ظهوری، زنگنه، و گویا، زهرا (۱۳۷۶). اقدام‌پژوهی و کاربرد آن در ارتقای کیفیت آموزش عالی. مجموعه مقالات نخستین سمینار آموزش عالی، دانشگاه علامه طباطبایی.

- عدالت‌نژاد، ابراهیم (۱۳۸۸). تحلیلی بر فرصت‌ها، تهدیدها و راه‌کارها در اقدام‌پژوهی. *تعلیم و تربیت*، ۱۱۵، ۱۱-۷.
- قادری، مصطفی، و غلامی، خلیل (۱۳۹۴). بررسی ماهیت علمی تحقیقات انجام‌شده اقدام‌پژوهی توسط معلمان دوره ابتدایی. *توسعه حرفه‌ای معلم*، ۱(۱)، ۱۰۸-۸۵.
- قاسمی پویا، اقبال (۱۳۸۳). *راهنمای معلمان پژوهنده، معلم پژوهنده کیست، پژوهش در عمل چیست؟*. تهران: انتشارات تعلیم و تربیت.
- قاسمی پویا، اقبال (۱۳۹۲). *پژوهش در عمل، راهنمای تغییر و تحول در کلاس درس و مدرسه*. تهران: انتشارات تعلیم و تربیت.
- کاظم‌پور، اسماعیل، و کابینی‌مقدم، سلیمان (۱۳۹۰). مقایسه اثربخشی معلمان پژوهنده با سایر معلمان در آموزش و پرورش استان گیلان. *روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد واحد تنکابن*، ۲(۴)، ۲۶-۱۳.
- متین، نعمت‌اله (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی و راه‌های ترویج و توسعه برنامه معلم پژوهنده در آموزش و پرورش شهر تهران. شورای تحقیقات آموزش و پرورش شهر تهران. طرح پژوهشی.
- مرادی، مجید (۱۳۷۹). بررسی شیوه‌های تشویق و ترغیب معلمان و دانش‌آموزان به امور پژوهشی از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان شهرستان قم. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان قم، طرح پژوهشی.
- ملکی، بهر ام (۱۳۸۲). بررسی علل عدم علاقه معلمان استان کردستان به فعالیت‌های پژوهشی. سازمان آموزش و پرورش استان کردستان، طرح پژوهشی.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۹). *جستارهایی در پژوهش در آموزش و پرورش*. تهران: انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- میرشفیعی لنگری، سیدتیمور (۱۳۸۵). تحقیقات اقدام‌پژوهی در آموزش و پرورش و موانع و مشکلات اجرای آن. برگرفته از <http://stml.blogfa.com/post-8.aspx>.
- نامداری‌پژمان، مهدی، قنبری، سیروس، و محمودی، حشمت‌الله (۱۳۹۲). شناسایی موانع اجرای برنامه معلم پژوهنده از دید معلمان پژوهنده و کارشناسان: مورد مطالعه استان همدان. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۲۰(۳)، ۲۱۶-۱۹۵.

نجفی هزارجریبی، حبیب‌اله، و قلی‌زاده، محمد (۱۳۸۸). شناسایی عوامل درون‌سازمانی مشارکت معلمان در طرح اقدام‌پژوهی، چالشی جدید در حوزه آموزش و پرورش. *پژوهشنامه تربیتی*، ۵(۱۹)، ۲۰۵-۱۹۱.

- Ado, K. (2013). Action research: Professional development to help support and retain early career teachers. *Educational Action Research*, 21(2), 131-146.
- Anderson, P. J., O'Connor, K. A., & Greene, H. C. (2006). Action research: A tool for improving teacher quality and classroom practice. Retrieved from <http://search.ebscohost.com>.
- Barazangi, N. H. (2007). Action research pedagogy in a new cultural setting: The Syrian experience, Retrieved from <http://arj.sagepub.com/cgi/content/abstract/5/3/307>.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education (6th Ed)*. New York: Routledge.
- Dancy, B. L., Wilbur J., Talashek, M., Bonner G., & Barnes-Boyd C. (2004). Community- based research: barriers to recruitment of African Americans. *Nurse Outlook*. 52(5), 234-240.
- Djihed, M. (2020). A systematic review of the outcomes of using action research in education. *Journal AWEJ*, 11(1), 482-488.
- Galarion, M. P. (2018). Action Research: Why it matters? Sun Star Pampanga. Retrieved from <https://www.pressreader.com/philippines/sunstar-pampanga/20180614/281736975160693>.
- Geraldine, D., Anzaldo, M., & Cudiamat, A. (2019). Teachers' perception in writing action research in a public elementary school in the Philippines. *International Educational Research*, 2(3).
- Hay, L. (2005). Facilitating children's selfconcept: A rationale and evaluative study. *Guidance & Counseling*, 15(1), 60-67.
- Johnson, A. P. (2012). *A short guide to action research (4th ed.)*. New Jersey: Pearson Education.
- Koutselini, M (2008). Participatory teacher development at schools: Processes and issues. *Action Research*, 6(1), 29-48.
- Mills, G. (2014). *Action Research: A guide for the teacher researcher, enhanced pearson etext* (6th Edition).
- Parkin, P. (2009). *Managing change in healthcare using action research*. London: Sage Publications.
- Reason, P., & Bradbury, H. (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. London: SAGE Publications.
- Wang, S. H. (2019). The difficulties and solutions of primary school teachers' action research, advances in social science. *Proceedings of the 2nd International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Ecological Studies (CESSES 2019)*, Vol. 356.
- Weiler, J. (2007). Engaging in action research in Zimbabwe. *Action Research*, 5(2), 139-159.